

D Z Ī V I E U N M I R U Š I E

Mēdz sacīt, ka mirušie neliek miera dzīvajiem, ka "mirušie tver dzīvos". Ka iespējams, ka cilvēki, kuri fiziski, bioloģiski nepastāv, ietekmē un pat lielā mērā nosaka dzīvajo dzīvi?

Šis paradokss atrisinās, ja mēs atzīstam sociālās kopības pastāvēšanu starp dzīviem un mirušajiem katrā vēsturiskā laikmetā. Atšķirība no individa fiziskās pastāvēšanas, viņa sociāla sabiedriskā esība nebeidzas ar bioloģisko nāvi. Arī pēc nāves cilvēks saglabā savu vietu ļaužu savstarpējās attiecībās - prestižu, statusu, turpina spēlēt noteiktu lomu (vēl vairāk, šie raksturojumi var mainīties, kļūt sociāli vairāk vai mazāk nozīmīgi, kā dzīves laikā), kā izpausmes: kapa noformējums, vieta kapsētā, pieminekļi, memoriālās plāksnes u.c.

Domājot par dzīves saistību un atkarību no mirušajiem, spāņu rakstnieks Blasko Ibaņjevs rakstīja: "Dzīvie nekad nav vieni: it visur ap viņiem ir mirušie, un tā kā mirušo ir vairāk, nesalīdzināmi vairāk, tad viņi nomāc eksistenci ar savu skaitu un laika smagumu. Nē, mirušie neaiziet... Mirušie nekustīgi paliek pie dzīves robežas, apdrudot jaunas paaudzes un liekot tām izjust pagātnes varu smagu dvēselisku ciešanu formā katru reizi, kad tas cenšas novirzīties no ceļa. Kada tirānija! ... Māju, kurā mēs dzīvojam, ir cēluši mirušie; likumi, kuriem mes pakļaujamies, ir mirušo noteikti, iemīļotie ēdieni, mūsu kaislības un gume, pārtika, kura uztur mūsu eksistenci - viss, ko ražo mūsu zeme, viņu roku, kuri ir pārvērtušies patreiz pīšļos, uzrakta, viss - viņu darbs. Tikumi, aizspriedumi, paražas, gods - arī viņu darbs. Ja viņi domātu savādāk, tad arī mūsu dzīves veids būtu pavisam cits. Viss, kas tīkams mūsu jūtām, patīkams tāpēc, kā tā gribējuši mirušie. Nepatīkamo un bezjēdzīgo noraida saskaņā ar to gribu, kuri vairs nepastāv. Tikumiskais un netikumiskais - jēdzieni, kurus viņi ir izstrādājuši kopš daudziem gadsimtiem. Cenšoties runāt ko citu, cilvēki tikai atkārtoti citiem vārdiem to, ko mirušie runāja gadu

simtus iepriekš. Visu, ko mēs uzskatām sevī par nepastarpinātu un personīgu, mums ir nodiktējusi neredzāmie skolotāji, kuri guļ zemē, un viņi, savukārt, bija uztvērusi to no citiem mirušajiem. Mūsu acīs spīd senču dvēsele, bet mūsu ārienē atkārtojas un atspoguļojas izzudušo paaudžu iezīmes..."

Mirušo valstība veidojas kā dzīvo kopības atspulgs. Konkrētās sabiedrības - tautas, nācijas - dzīvie un mirušie izveido ciešāku un noturīgāku vienību kā dažādas rasiskās, religiskās, ideologiskās piederības dzīvie. Savus mirušos norobežo no svešiem mirušajiem ne mazāk rupīgi, kā savus dzīvos no svešajiem dzīvajiem. Mirušo kultam senajā pasaulē ir dziļi cilvēciska jēga.

Mirušo valstība nav nemainīga. Tajā notiek tādi paši apvērsumi, revolūcijas, satricinājumi, kā dzīvo pasaulē. Paralēli dzīvo varenības graušanai notiek arī iepriekšējās mirušo elites statusa destrukcija un jaunas elites izveidošana. Mirušo sociālā organizācija var radikāli mainīties, un tai ir jāmainās, ja ļaudis izvirza uzdevumu izmainīt attiecības dzīvo starpā. Citiem vārdiem, neko nevar izmainīt starp dzīvajiem, ja paralēli nemaina mirušo pasauli. Tas kā mainās attiecības starp mirušajiem (vai arī dzīvo attiecības pret mirušajiem: uz ko atsaucas, ko piemin, ko ievieto un ko izmet no mauzoleja, kam rada pieminekļus un kurus pieminekļus novāc utt.), ir kritērijs pārmaiņām dzīvo vidū, liecinot par to tradicionālītāti, gatavību, drosmi.

Bez mirušajiem cilvēku sabiedrība nav domājama. Izcilais krīvu rakstnieks A. Platonovs rakstīja: "Mirušie nejūt mūsu mīlestību pret viņiem. Un tomēr bez viņiem - bez mūsu tēviem, varoņiem un skolotājiem - mūsu dzīve būtu neiespējama nedz fiziskā, nedz garīgā ziņā. Tāpēc pareizai ētiskai attieksmei pret mūsu senčiem un priekštečiem, katrai atmiņai par viņiem, ir dziļi progresīva nozīme. Bez saistības ar viņiem (...), bez dzīvas atmiņas par viņiem ļaudis varētu nomaldīties viena gadsimta laikā un pārvērsties par dzīvniekiem... Ir jādzīvo tā augstākā dzīve, kuru mums klusējot ir novēlējuši mirušie; un tad, mūžīgas atmiņas par viņiem labā ir jāpiepilda visas viņu cerības uz zemes, lai viņu griba īstenotos un viņu sirds, pārstājusi elpot, nebūtu apmānīta. Mirušajiem nav kam uzticēties, izņemot dzīvos, - un mums tagad ir tā jādzīvo, lai mūsu ļaužu nāvi attaisnotu mūsu tautas laimīgais un brīvais liktenis un līdz ar to būtu samaksāts par viņu bojā eju."